

Turkiston

1925-yildan chiqqan boshlagan

«Kamolot» yoshlar ijtimoiy harakati Markaziy Kengashining nashri

www.turkiston.uz

2014-yil 7-iyun, shanba № 45 (15787)

ПРЕЗИДЕНТ ИСЛОМ КАРИМОВНИНГ «ЎЗБЕКИСТОНДА ОЗИҚ-ОВҚАТ ДАСТУРИНИ АМАЛГА ОШИРИШНИНГ МУҲИМ ЗАХИРАЛАРИ» МАВЗУСИДАГИ ХАЛҚАРО КОНФЕРЕНЦИЯНИНГ ОЧИЛИШ МАРОСИМИДАГИ НУТҚИ

Хурматли конференция иштирокчилари, хонимлар ва жаноблар!

Сиз, азиз меҳмонларимизни, халқаро конференция иштирокчиларини — нуфузли халқаро ташкилотлар, хорижий давлатлар ҳукуматлари вакиллари, олимлар ва мутахассис-амалиётчилар, иқтисодиётнинг аграр секторида фаолият кўрсатаётган компаниялар, банклар ва бошқа молия институтлари раҳбарларини қутлаш ва мазкур форумда қатнашаётганингиз учун юксак ҳурмат-эҳтиром ва самимий миннатдорлик билдириш менга катта мамнуният бағишлайди.

Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Озиқ-овқат ва қишлоқ хўжалиги ташкилоти (ФАО) бош директори Жозе Грациану да Силва, Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилоти Европа минтақавий бюроси директори Жужанна Якоб, Осиё тараққиёт банки вице-президенти Вен Сай Чжанг, Европа Иттифоқининг Марказий Осиё бўйича махсус вакили Януш Херман, Ислон ҳамкорлик ташкилоти бош котибининг ўринбосари Ҳамид Опелоер, Халқаро узумчилик ва виночилик ташкилоти бош директори Жан-

Мари Оран, Жаҳон банкининг Марказий Осиёда барқарор ривожланиш масалалари бўйича бўлими раҳбари Лоран Дебр, Ислон тараққиёт банкининг Қишлоқ хўжалигини ривожлантириш департаменти директори Демба Ба, Бельгия Парламенти Сенатининг аъзоси Доминик Тильманс, Болгария қишлоқ хўжалиги ва озиқ-овқат вазири Димитар Греков ва форумдаги иштироки билан бугунги анжуманимизнинг аҳамиятини янада ошираётган бошқа қадрли меҳмонларимизга алоҳида миннатдорлик билдираман.

Конференцияда 40 та мамлакатдан ва 20 та халқаро ташкилотдан 200 нафардан зиёд меҳмон иштирок этмоқда.

Муҳтарам анжуман қатнашчилари!

Озиқ-овқат хавфсизлигини таъминлаш бўйича ўтказилаётган халқаро эксперт тадқиқотлари жаҳонда ва унинг айрим минтақаларида ушбу муаммо билан боғлиқ мураккаб вазият юзага келаётгани жиддий ташвиш ва хавотир уйғотаётганини кўрсатмоқда. Бугунги кунда мазкур муаммо жаҳон ҳамжамияти учун ўта долзарб ва жиддий таҳдидлар

қаторига киритилмоқда.

БМТнинг Озиқ-овқат ва қишлоқ хўжалиги ташкилоти ҳамда Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилоти маълумотларига кўра, ҳозирги вақтда дунёда 840 миллиондан ортиқ киши, яъни деярли ҳар саккизи одамнинг бири тўйиб овқатланмаяпти, сайёраимиз аҳолисининг 30 фоизидан зиёди тўлақонли равишда овқатланмаслик, энг асосий микроэлемент ва витаминлар етишмаслиги муаммосини бошидан кечирмоқда. Ана шундай сабаблар туфайли 160 миллиондан ортиқ бола бўйининг ўсиши, жисмоний ва интеллектуал ривожланишига доир камчиликлардан азият чекмоқда.

2008 йилда бошланган инқироз билан боғлиқ воқеалар барчамизнинг эсимизда, ўшанда жаҳон миқёсида нарх-наво кўтарилиб, озиқ-овқат таъминотида узилишлар юзага келгани Осиё, Африка ва Лотин Америкасининг кўплаб давлатларида норозилик ва оммавий тартибсизликларга сабаб бўлган, бутун дунёда барқарорликка нисбатан жиддий хавф-хатарга айланган эди.

(Давоми 2-саҳифада)

БМТНИНГ ОЗИҚ-ОВҚАТ ВА ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ ТАШКИЛОТИ БОШ ДИРЕКТОРИ ЖОЗЕ ГРАЦИАНУ ДА СИЛВА НУТҚИ

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислон Каримов Жаноби Олийлари!

Хонимлар ва жаноблар!

Аввало, Президент Ислон Каримов Жаноби Олийларига Ўзбекистон Республикасининг озиқ-овқат дастурини муҳкама этишга бағишланган ушбу муҳим форумга таклиф этгани учун самимий миннатдорлик билдиришга рухсат бергайсиз.

Жаҳон миқёсида ишлаб чиқариш ҳажмини ошириш ва истеъмол бозорини ҳимоя қилишга қаратилган чора-тадбирларни кўзда тутиб озиқ-овқат стратегияларини қабул қилиш нақадар муҳим эканини кўрсатадиган

кўплаб мисолларни келтириш мумкин. Бундай чора-тадбирлар Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Мингйиллик ривожланиш мақсадларидан биринчиси бўлиб, очликка қарши курашиш, хусусан, тўйиб овқатланиш даражасини кўпайтиришга қаратилган мақсадга эришган кўплаб мамлакатлар саъй-ҳаракатларининг асосини ташкил этади.

Шу муносабат билан, ишончим комилки, Ўзбекистон тўғри йўлдан бормоқда ва ўзининг шу йўлдаги саъй-ҳаракатларини давом эттириш учун жуда мустақкам асосга эга.

2000 йилларнинг бошларидан бугунги кунгача Ўзбекис-

тон қишлоқ хўжалиги соҳасида ҳамда озиқ-овқат хавфсизлигини таъминлаш борасида улкан тараққиётга эришди. 2000 йилдан бошлаб қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқариши ва ҳосилдорлик муттасил ошириб келинаётгани бундай хайратланарли ютуқларнинг бош омилидир.

Мамлакатда бугдой етиштириш икки баробар, картошка ва сабзавот етиштириш уч баробар кўпайди. Мева етиштириш ҳам сезиларли равишда ортиб, узум етиштириш даражаси икки баробар ўсди. Умуман, Ўзбекистонда қишлоқ хўжалиги йилига ўртача 6 фоизга ошиб бормоқда.

(Давоми 2-саҳифада)

ОҚСАРОЙДА ҚАБУЛ

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислон Каримов 6 июнь куни Оқсаройда БМТнинг Озиқ-овқат ва қишлоқ хўжалиги ташкилоти (ФАО) бош директори Жозе Грациану да Силвани қабул қилди.

Давлатимиз раҳбари «Ўзбекистонда озиқ-овқат дастурини амалга оширишнинг муҳим захиралари» мавзусидаги халқаро конференциядаги фаол иштироки учун меҳмонга миннатдорлик билдирди. Президентимиз ФАО озиқ-овқат хавфсизлиги ва қишлоқ хўжалигини ривожлантиришга доир халқаро сиёсат ва тадбирларни ишлаб чиқиш борасида жаҳон ҳамжамиятининг муҳим институти эканини қайд этди.

Ўзбекистон БМТнинг Озиқ-овқат ва қишлоқ хўжалиги ташкилотига аъзо бўлган 2001 йилдан буён мамлакатимизда саккизта миллий ва минтақавий лойиҳа амалга оширилди. Айни пайтда мил-

лий ва минтақавий аҳамиятга молик яна бешта лойиҳа ҳаётга татбиқ этилмоқда.

Учрашувда ФАО асосий озиқ-овқат маҳсулотлари ва қишлоқ хўжалиги ресурслари бўйича халқаро ва минтақавий мувозанатни шакллантириш, ривожланаётган мамлакатларга энг илғор селекция ва ерга ишлов бериш усуллари, замонавий қишлоқ хўжалиги техникаси ва асбоб-ускуналари ишлаб чиқариш технологияларини жалб этишда, тўғри ва тўйимли овқатланишни таъминлаш масаласини халқаро даражада кўтаришда муҳим ўрин тутиши таъкидланди.

(Давоми 2-саҳифада)



ОЗИҚ-ОВҚАТ МУСТАҚИЛЛИГИ — ФАРОВОНЛИК, БАРҚАРОРЛИК ВА ТАРАҚҚИЁТНИНГ МУҲИМ ОМИЛИ

Пойтахтимиздаги Симпозиумлар саройида 6 июнь куни Президентимиз Ислон Каримов ташаббуси билан ташкил этилган «Ўзбекистонда озиқ-овқат дастурини амалга оширишнинг муҳим захиралари» мавзусида халқаро конференция бўлиб ўтди.

Форумда Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилоти, БМТнинг Озиқ-овқат ва қишлоқ хўжалиги ташкилоти, Халқаро қишлоқ хўжалигини ривожлантириш фонди, Жаҳон банки, Осиё тараққиёт банки, Ислон тараққиёт банки ва нуфузли халқаро ташкилотлар ва молия институтлари вакиллари, дипломатик миссия раҳбарлари, АҚШ, Хитой, Жанубий Корея, Япония, Буюк Британия, Франция, Германия, Австрия сингари қирқдан ортиқ мамлакатдан етакчи эксперт ва ишбилармонлар иштирок этди.

Халқаро форумнинг очилишида Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислон Каримов нутқ сўзлади.

(Давоми 6-саҳифада)

ПРЕЗИДЕНТ ИСЛОМ КАРИМОВНИНГ «ЎЗБЕКИСТОНДА ОЗИҚ-ОВҚАТ ДАСТУРИНИ АМАЛГА ОШИРИШНИНГ МУҲИМ ЗАХИРАЛАРИ» МАВЗУСИДАГИ ХАЛҚАРО КОНФЕРЕНЦИЯНИНГ ОЧИЛИШ МАРОСИМИДАГИ НУТҚИ

(Давоми, аввали 1-саҳифада)

Ер юзи аҳолисининг тез кўпайиб бораётгани билан озиқ-овқат маҳсулотлари ишлаб чиқариш ҳажмининг ўсиш имкониятлари чеклангани ўртасидаги тафовут озиқ-овқат дастурини ҳал этиш масаласи йилдан-йилга кескинлашиб бораётганининг асосий сабаби экани ҳақида бугун ортиқча гапиришни ҳожати йўқ, деб ўйлайман.

Содда қилиб айтганда, озиқ-овқат маҳсулотлари ишлаб чиқариш ҳажмининг ўсиши аҳоли сони ва эҳтиёжларининг ўсишидан ортда қалмоқда.

Бу тафовут, аввало, озиқ-овқат маҳсулотларини жадал ишлаб чиқариш учун тегишли шароитлар мавжуд бўлмаган мамлакат ва ҳудудларда чуқурлашиб бормоқда.

Бу ўринда гап, биринчи навбатда, атроф-муҳитнинг экологик жиҳатдан бузилиши ҳамон давом этаётгани, иқлим ўзгаришларининг олдиндан айтиб бўлмайдиган оқибатлари, тез-тез такрорланаётган курғоқчилик ва сув ресурслари тақчиллиги, жумладан, суғориш учун ерости сувларининг тугаб бораётгани, ирригация, мелиорация ва ерларнинг унумдорлигини қайта тиклашга йўналтириладиган инвестицияларнинг етарли эмаслиги ҳақида бормоқда.

Ерларнинг экологик жиҳатдан бузилиши кимёвий модда-

лар, минерал ўғит ва пестицидларни тинимсиз ишлатиш оқибатида янада кучаймоқда. Буларнинг қаторига урбанизация, яъни шаҳарлашув жараёнлари, аҳолининг қишлоқлардан шаҳарларга кўчиши билан боғлиқ муаммолар ҳам қўшилмоқда. Натижада озиқ-овқат маҳсулотлари етиштириш учун экин майдонлари сезиларли даражада қисқариб кетмоқда.

Шунингдек, Хитой, Ҳиндистон каби Осиёнинг бир қатор мамлакатларида аҳоли даромадларининг жадал суръатлар билан кўпайиб, шунга мос равишда озиқ-овқат маҳсулотларини истеъмол қилиш ҳажми ортиб бораётганини ҳам эътибордан соқит қилиб бўлмайди. Озиқ-овқат маҳсулотларини «даладан дастурхонга» схемаси бўйича истеъмолчига етказиб беришда улкан йўқотишларга йўл қўйилмоқда. БМТнинг Озиқ-овқат ва қишлоқ хўжалиги ташкилоти маълумотларига кўра, ҳар йили дунё бўйича қарийб 1,3 миллиард тонна миқдоридаги салкам 1 триллион долларлик озиқ-овқат маҳсулотлари шу тариқа бой берилади.

Объектив реал ҳолат ана шундай бўлиб, айниқса, бу муаммо ғоят кескин бўлиб турган минтақа ва ҳудудларда озиқ-овқат хавфсизлиги прогнози ва муаммолари ҳақида сўз борганда, бу ҳақиқатни ҳисобга олиш керак.

Эътиборингизни яна бир муҳим масалага қаратмоқчи-

ман: бу принципиал муҳим масала бўлиб, уни инобатга олмасдан туриб, аҳолини озиқ-овқат билан тўлақонли таъминлаш муаммосини муҳокама қилишнинг ўзи мантисиз бўлур эди.

Озиқ-овқат маҳсулотларига бўлган меъёрдаги эҳтиёжни аниқлашда мутаносиб рацион асосида овқатланишни таъминлаш вазифаси фақат меъёрдаги калорияга эга бўлган ва ҳар куни истеъмол қилинадиган озиқ-овқат маҳсулотларидан иборат эмаслигини эътиборга олиш ўта муҳимдир.

Тўлақонли овқатланиш кўп жиҳатдан унинг таркибига, истеъмол қилинадиган озиқ-овқат маҳсулотларининг инсоннинг нормал ривожланиши ва фаолият юритиши, унинг организмида тўғри модда алмашинуви, саломатликни мустаҳкамлаш, касалликларнинг олдини олиш, кексайиш жараёнини секинлаштириш ва умрни узайтириш учун зарур бўладиган тўйимли ва сифатли моддалар билан керакли даражада таъминланишига боғлиқ.

Бу борада овқат билан бирга ўрнини ҳеч нарса босолмайдиган аминокислоталар, витаминлар, минерал моддалар, микроэлементлар ва организмда ўз-ўзидан ҳосил бўлмайдиган бошқа моддаларнинг ҳам истеъмол қилиниши инсон ҳаёти учун энг муҳим аҳамиятга эгадир.

Ана шу фойдали моддалар,

витамин ва микроэлементлар катта миқдорда фақатгина сабзавотлар, мева ва узум таркибида бўлади ва уларнинг ўрнини бошқа ҳеч қандай маҳсулот боса олмайди.

Бошқача айтганда, инсон саломатлиги, унинг узоқ ва баракали умр кўриши тўғри ва мутаносиб рацион асосида овқатланишни таъминлаш билан чамбарчас боғлиқ экани, мева ва сабзавотлар унинг энг муҳим таркибий қисми бўлиши лозимлиги ҳеч кимга сир эмас.

Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилоти маълумотлари шундан далолат берадики, бугунги кунда ривожланаётган мамлакатларда бир киши учун тавсия этилган кундалик 400 грамм ўрнига жуда кам миқдорда — бор-йўғи 150-200 грамм мева ва сабзавот истеъмол қилинмоқда.

Халқаро диетологларнинг тавсиясига кўра, инсон истеъмол қиладиган озиқ-овқатнинг камида 50 фоизини мева ва сабзавотлар ташкил этиши зарур.

Хурматли конференция иштирокчилари!

Юқорида баён қилинган фикрларни умумлаштирган ҳолда, биз мазкур форумнинг мақсад ва вазифаларини сиз, анжуман қатнашчиларини Ўзбекистонда сабзавот, мева ва узум етиштириш бўйича тўпланган катта тажриба ва салоҳият билан, уларнинг дунё селек-

циясида ўхшаши бўлмаган жуда бой, хилма-хил навлари, бетакрор сифати билан таништириш, озиқ-овқат соҳасидаги мавжуд муаммоларни ечишда ва глобал озиқ-овқат дастурини ҳаётга татбиқ этишда Ўзбекистоннинг кўшаётган хиссасини ошириш имкониятларини муҳокама этишдан иборат деб биламиз.

Барчамизга яхши маълумки, мамлакатда етиштириладиган озиқ-овқат экинларининг аҳоли, истиқболи ва турлари, улардан олинадиган ҳосилнинг мазали таъми ва фойдали хусусиятлари, уларнинг миллий иқтисодиёт ва экспортда тутадиган ўрни, биринчи навбатда, шу давлатнинг географик жойлашуви, унинг тупроқ-иқлим шароитига ва албатта шакланган деҳқончилик маданияти ва савиясига, керак бўлса, муайян маҳсулотни етиштириш маҳоратига, бундай маҳсулотларнинг маҳаллий ва хорижий бозорларда нечоғлиқ харидоригр бўлишига боғлиқ.

Ҳақиқатан ҳам, Ўзбекистоннинг ноёб тупроқ-иқлим шароити, мамлакатимизда қуёшли кунлар бир йилда ўртача 320 кун бўлиши, барча тўрт фаслнинг изчил алмашинуви кенг турдаги юқори сифатли мева ва сабзавотларнинг асосий навларини етиштириш учун қулай имкониятлар яратади.

(Давоми 3-саҳифада)

БМТНИНГ ОЗИҚ-ОВҚАТ ВА ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ ТАШКИЛОТИ БОШ ДИРЕКТОРИ ЖОЗЕ ГРАЦИАНУ ДА СИЛВА НУТҚИ

(Давоми, аввали 1-саҳифада)

Бундай ижобий ўзгаришларга аграр тармоқни ислоҳ қилиш натижасида эришилди. Бу ислохотлар пахта якка-ҳоқимлигига барҳам бериб, тубдан диверсификация қилинган ишлаб чиқаришга ўтиш, фермерликни ривожлантириш ва қишлоқ инфратузилмасини яхшилашни таъминлади.

Ўзбекистоннинг минтақавий ва халқаро бозорлардаги фаолиятини кенгайтиришга қаратилган саъй-ҳаракатларни ҳам қайд этмоқчиман. Бундай интеграция ҳозирги глобаллашган дунёда жуда муҳимдир. Шу муносабат билан Ўзбекистонда озиқ-овқат маҳсулотлари ишлаб чиқариш, айниқса, мева ва сабзавотлар ҳажмининг ортиши бошқа мамлакатлардаги озиқ-овқат хавфсизлигини таъминлашга ҳам хизмат қилиши мумкин. БМТнинг Озиқ-овқат ва қишлоқ хўжалиги ташкилоти (ФАО) Ўзбекистоннинг ана шу мақсадга қаратилган, изчил амалга оширилаётган саъй-ҳаракатлари самарасини оширишга ҳисса қўшаётгани билан фахрланади.

Бугунги анжуманда муҳокама этилаётган озиқ-овқат дастури Ўзбекистоннинг кейинги йилларда эришган ютуқларини мустаҳкамлашда муҳим аҳамиятга эга. Шунингдек, мамлакатнинг тарққиётга қаратилган саъй-ҳаракатлари самарадорлигининг ортишида ҳам ало-

ҳида аҳамият касб этади.

Ўзбекистон ўз тараққиёти йўлида учрайдиган таҳдидларни бартараф этиб, аҳолини озиқ-овқат билан таъминлаш ва экспорт ҳажмини ошириш борасида катта ютуқларга эришди.

Жаҳон озиқ-овқат хавфсизлиги кўмитаси Ер мулкни масъулият билан бошқариш бўйича ихтиёрий тавсияларни тасдиқлади ва ҳозирги пайтда Қишлоқ хўжалигидаги масъулиятли инвестициялар тамойилларини муҳокама қилмоқда. Ушбу икки ҳужжат қишлоқ хўжалиги ва қишлоқ тараққиётига инвестициялар киритиш ва бу борада янада кенг кўламли саъй-ҳаракатларни таъминлаш бўйича фойдали тавсиялардан иборат бўлиб, пировардида озиқ-овқат хавфсизлигини барқарор таъминлашга хизмат қилади.

Ўзбекистон доимо олдинга интилиб, ташкилотга аъзо мамлакатлар, жумладан, Ўзбекистон тасдиқлаган ўзгартирилган стратегик асос доирасида иш юритар экан, БМТнинг Озиқ-овқат ва қишлоқ хўжалиги ташкилоти бу борада Ўзбекистон билан ҳамкорликни давом эттиришга тайёр.

Фурсатдан фойдаланиб, Тошкентда БМТнинг Озиқ-овқат ва қишлоқ хўжалиги ташкилотининг ваколатхонаси очилишини қўллаб-қувватлагани учун Ўзбекистон раҳбариятига ўз миннатдорлигимни билдиришга ижозат бер-

гайсиз. Бу бизнинг узоқ муддатли ҳамкорлигимизни мустаҳкамлаб, кенг кўламли янги лойиҳаларни жорий этишга ёрдам беради.

Хонимлар ва жаноблар!

Глобаллашган дунёда озиқ-овқат хавфсизлиги ва барқарор тараққиёт йўлидаги таҳдидларни енгиш учун биз биргаликда иш олиб боришимиз лозим. Бугунги анжуман ушбу таҳдидлардан айримлари ҳақида тўхталиб ўтишга имкон яратганидан хурсандман.

Шуни таъкидлашни истардимки, гарчи жаҳонда умумий ҳисобда етарлича озиқ-овқат ишлаб чиқарилса-да, шу пайтгача бутун дунё бўйича 840 миллиондан ортиқ инсон очликдан азият чекмоқда. Бунинг асосий сабаби озиқ-овқат маҳсулотларини харид қилиш имконияти чекланганлигидир.

Хонимлар ва жаноблар!

Ўзбекистон шу пайтга қадар озиқ-овқат соҳасида кўп ишларни амалга оширишга эришди. Бу мамлакатнинг янада кўпроқ ишларни амалга ошириши учун салоҳияти етарли. Озиқ-овқат хавфсизлиги ва барқарор тараққиёт йўлидаги ишларда БМТнинг Озиқ-овқат ва қишлоқ хўжалиги ташкилоти Ўзбекистон билан ҳамкорликни бундан кейин ҳам давом эттиришга тайёрлигини таъкидламоқчиман.

Эътиборингиз учун раҳмат.

ОҚСАРОЙДА ҚАБУЛ

(Давоми, аввали 1-саҳифада)

Ўзбекистонда БМТнинг Озиқ-овқат ва қишлоқ хўжалиги ташкилоти билан ҳамкорликда мутахассислар тайёрланмоқда, сувни тежаш ва сув ресурсларини бошқариш бўйича замонавий технологиялар жорий этилмоқда. Ерга ишлов бериш, селекция ва уруғчилик, шунингдек, чўлланиш ва ернинг емирилишига қарши курашишнинг илғор усуллари татбиқ этилмоқда.

Учрашувда ташкилот раҳбарининг Ўзбекистонга илк ташрифи чоғида Тошкентда ФАО ваколатхонасининг очилгани мамлакатимиз қишлоқ хўжалиги салоҳиятини юксалтиришга йўналтирилган ҳамкорликни янада кенгайтиришга хизмат қилиши алоҳида қайд этилди.

Сўхбат давомида озиқ-овқат таъминоти, қишлоқ хўжалигини ривожлантириш, озиқ-овқат экинларининг курғоқчиликка чидамли янги навлари ва деҳқончиликнинг замонавий усуллари жорий этиш масалалари юзасидан апрофлиха фикр алмашилди.

Жозе Грациану да Силва самимий қабул ва конференциянинг юксак савияда ташкил этилгани учун Президентимизга миннатдорлик изҳор этди. Мазкур форум озиқ-овқат хавфсизлигини таъминлаш ҳамда қишлоқ хўжалигини ривожлантириш каби долзарб муаммоларни ҳал қилишда муҳим аҳамият касб этишига ишонч билдирди. Меҳмон ФАО Ўзбекистон билан ҳамкорликни янада ривожлантириш ва кенгайтиришга тайёр эканини яна бир бор таъкидлади.

ЎЗА

ПРЕЗИДЕНТ ИСЛОМ КАРИМОВНИНГ «ЎЗБЕКИСТОНДА ОЗИҚ-ОВҚАТ ДАСТУРИНИ АМАЛГА ОШИРИШНИНГ МУҲИМ ЗАХИРАЛАРИ» МАВЗУСИДАГИ ХАЛҚАРО КОНФЕРЕНЦИЯНИНГ ОЧИЛИШ МАРОСИМИДАГИ НУТҚИ

(Давоми, аввали
1-, 2-саҳифаларда)

Мамлакатимиз қишлоқ хўжалиги мавсумининг ўзига хос хусусияти шундаки, бу мавсум янги кўкатлар табиий шароитда етиладиган март ойининг дастлабки кунларидан бошланиб, бутун йил мобайнида, бозорларга узум, қовун, хурмо ва беҳининг кечки навлари етказиб бериладиган декабрь ойининг бошига қадар давом этади. Бу эса Ўзбекистонни мева-сабзавот ва полиз маҳсулотлари билан деярли йил давомида барқарор таъминлайдиган ишончли базага эга бўлган мамлакатга айлантиради.

Сиз, мухтарам меҳмонларга яна бир сирни айтмоқчиман. **Жаҳонда камдан-кам учрайдиган табиий ва тупроқ-иклим шароитларининг ўзгариши туфайли дунёдаги энг мазали ва энг фойдали мева-сабзавотлар фақат бизнинг минтақамизда етиштирилиши мумкин.**

Чиндан ҳам, бизнинг меваларимиздан татиб кўрган ҳар қандай одам, ўйлайманки, менинг фикримга қўшилади. Барчамиз ҳам ўз юртимизда етиштириладиган мева-сабзавотларни хуш кўрамиз, албатта. Бироқ, дунёнинг ҳар бир гўшасида ҳам шундай қулай об-ҳаво, иқлим, тупроқ шароитлари мавжуд эмас. Бундан ташқари, бу борада олимлар ҳозиргача аниқ таърифлаб бера олмайдиган кўпгина бошқа бир-бирига боғлиқ омиллар ҳам борки, уларнинг ҳар қайсиси ўзгача таъсирга эга. Бу маҳсулотлар фойдали микроэлементларга жуда бой ва қадимда Ибн Сино турли касалликларни даволаш учун айнан мева ва сабзавотлардан фойдаланган, чунки у замонларда кимёвий дори-дармонлар мавжуд бўлмаган, беморлар табиий воситалар ёрдамида даволанган. Бу эса энг аввало сабзавот, мева, турли гиёҳ ва ўсимликлардир. Бугунги кунда ҳам қишлоқларимиздаги халқ табиблари бундай воситалардан қандай фойдаланиш, баъзи бир хасталикларни қай усулда даволашни яхши биладилар. Мен сизларни бизнинг мева-сабзавотларимизни татиб кўришга таклиф қилар эканман, авваламбор, уларнинг ана шу хусусиятларини назарда тутаман.

Экспертларнинг маълумотларига кўра, бизнинг шароитимизда етиштирилган мева-сабзавотлар бебаҳо истеъмол хусусиятлари, яъни таркибида табиий шакар, амина ва органик кислоталар, саломатлик учун энг муҳим бўлган микроэлементлар ва озиқ-овқат рационидан ўрнини алмаштириб бўлмайдиган турли биологик моддаларга бойлиги билан бошқа минтақаларда етиштирилган ана шундай маҳсулотлардан сезиларли равишда юқори туради.

Ўзбекистонда етиштириладиган мева ва сабзавотларнинг фақат уларга хос бўлган хусусиятлари ва тўйимлилиқ даражаси ҳақида гапирганда, шуни қайд этиш керакки, мамлакатимиз селекционерлари сабзавот, полиз экинлари ва картошканинг 170 дан ортик навини, мева ва резавор экинлар ва узумнинг 175 та янги навини яратдилар.

Ўзбекистон қадимдан ўзининг ўрик, шафтоли, олхўри, нок, гилос, анжир, анор, беҳи, узум, помидор, бодринг, пиёз, саримсоқ пиёз ва бошқа кўплаб мева ва сабзавотлари, беқиёс мазаси ва хушбўй хиди билан ажралиб турадиган қовунлари билан маълуму машҳурдир.

Ўзбекистонда шаклланган кўп асрлик аънавий сабзавотчилик ва боғдорчилик маданияти азалдан маҳаллий ўғитлардан фойдаланишни кўзда тутадиган биологик деҳқончилик принципларига асосланган. Бу генларни модификация қилиш технологиялари қўлланмасдан, жуда мазали таъмга ва истеъмол хусусиятларига эга бўлган экологик тоза мева ва сабзавотлар етиштириш имконини беради.

Айни масалага алоҳида тўхталиб ўтиш мумкин, лекин бу мавзу дунёда анчагина долзарб бўлиб, шу ҳақда турли баъзан ҳатто қарама-қарши фикрлар ҳам мавжуд. Менинг назаримда, генларни модификация қилиш технологиялари, умуман олганда, яхши ниятда юзага келган, яъни ҳосилдорлик ҳажмини оширишга қаратилган. Лекин, бундай технологиялар инсон саломатлигига зиён етказмаётгани, ўн ёки йигирма йилдан кейин салбий оқибатларни келтириб чиқармаслиги аниқ исботланмагунга қадар, мен бу масала билан ҳозир фаол шуғулланаётганларга бу ишларга жуда берилиб кетмасликни тавсия қилган бўлардим. Бунда, ўйлашимча, энг аввало тижорат, ҳатто эгоистик мақсадлар кўпинча устунлик қилади. Менинг шахсий фикрим шуки, бу масала устида ҳар томонлама чуқур ўйлаб кўриш лозим.

Биз минерал ўғитлар, пестицидлар ва шу каби воситаларнинг ўрнига доимо қўллаб келаётган ва биз учун устувор бўлган органик ўғитлардан фойдаланишни афзал деб биламиз. Бошқа кимёвий воситалар қишлоқ хўжалиги зараркундаларига қарши курашишда ишлатилиши мумкин. Лекин улардан стимулятор, яъни экинни тез ривожлантирадиган восита сифатида фойдаланиш умуман мумкин эмас, чунки бу борада энг яхши, синалган восита — бу органик ўғитлардир.

Шунинг учун ҳам саховатли ўзбек заминиде етиштириладиган мева ва сабзавотлар юқори

нуфузга эга бўлган ҳақиқий брендга — товар белгисига айланиб, бу маҳсулотларни сотиб оладиган мамлакатларда улар юксак рақобатдошлиги билан ажралиб туради.

Мустақил тараққиётимизнинг ўтган қисқа даврида Ўзбекистонда амалга оширилган улкан ислохотлар қишлоқ хўжалигини тубдан диверсификация қилиш ва аҳолимизни асосий озиқ-овқат маҳсулотлари билан тўлиқ таъминлаш, уларни катта миқдорда экспорт қилишни йўлга қўйиш имконини берди.

Ўтган асрнинг 90-йиллари бошида собиқ Совет Иттифоқи таркибиде бўлган мамлакатимиз қишлоқ хўжалиги фақат битта экин — бутунлай пахта толаси етиштиришга йўналтирилгани ва биз ушбу маҳсулот билан бутун социалистик лагерни деярли тўла таъминлаганимиз эътиборга олинган бўлса, юқорида қайд этилган муваффақиятлар нақадар муҳим экани яққол аён бўлади.

1990-йилларда экин майдонларимизнинг қарийб 90 фоизига қадар пахта экилгани ҳеч кимга сир эмас. Шу боис деярли ҳеч қандай алмашлаб экиш деган нарсаси бўлган эмас. Тупроқ кучсизланиб бораверган, фақат битта мақсадда бешафқат ишлатилган.

Ушанда собиқ марказда «меҳнат тақсироти» деган принцип ҳукмрон эди. Яъни, собиқ республикалардан қай бири гўшт, яна бири буғдой, яна кимдир бошқа товарларни иқтисодий оғир шароитда энг қимматли, ноёб молга айланиб қоладиган маҳсулотларни ишлаб чиқарарди. Бизнинг чекимизга эса, пахта етиштириш тушган бўлиб, унинг ҳажми йилдан-йилга ортиб борарди. Лекин, афсуски, бизга ваъда қилинган озиқ-овқат маҳсулотлари белгиланган миқдор ва муддатда етиб келмасди.

Ўша пайтларда биз Ўзбекистонда етиштирилаётган қарийб 6 миллион тонна пахтанинг атиги 8-10 фоизини ўзимизда қайта ишлардик, қолган қисми эса бошқа давлатларда қайта ишланарди. Натижада асосий фойда пахта хомашёсини қайта ишлаган мамлакатларга келиб тушарди.

Агар шу нуқтага назардан қарайдиган бўлсак, ўша даврда Ўзбекистонни озиқ-овқат билан тўла таъминлаш тўғрисида ҳеч қандай гап ҳам бўлиши мумкин эмас эди. Шу сабабли биз асосий озиқ-овқат товарлари, жумладан, буғдой, ёрма, гўшт ва сут маҳсулотлари, тухум ва шакарнинг асосий қисмини четдан олиб келишга мажбур эдик.

Совет даврида пахта якка-ҳоқимлиги ва қишлоқ хўжалигини бирёқлама ривожлантириш натижасида унумдор ерлар ва ажойиб табиий-иклим шароитига эга бўлган Ўзбекистонда аҳоли жон бошига гўшт

ва сут маҳсулотлари, ғалла ва ҳатто мева-сабзавот ва картошка истеъмол қилиш собиқ Иттифоқнинг бошқа республикаларига қараганда икки баробар камайиб кетган эди.

Бу борада кўрилган чоратadbирлар туфайли биз гўза экиладиган майдонларни икки баробар қисқартирдик ва пахта етиштиришни 6 миллион тоннадан 3 миллион тоннадан сал кўпроқ бўлган даражагача камайттирдик. Пахтадан бўшган ерларни озиқ-овқат экинлари учун ажратиб бердик.

Мамлакатимизда қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришини ислоҳ қилишнинг асосий негизини кенг қўламли институционал ўзгаришлар ташкил этди, уларнинг мазмун-моҳияти маъмурий ва режали-тақсимот тизимидан воз кечиш ва бозор муносабатларига ўтишдан иборат эди.

Қишлоқ хўжалиги ерлари янгитдан ташкил этилган хусусий фермер хўжаликларига ижара асосида ер участкалари ажратиш орқали, давлат томонидан зарур имтиёз ва преференциялар яратиш йўли билан берилди. Хусусан, фермерлар соддалаштирилган солиқ солиш тизимидан фойдаланмоқда — улар фақат битта солиқ, яъни ягона ер солигини тўлашмоқда. Фермерлар учун ажратилган кредитлар ставкаси 5 фоиздан ошмайди.

Фермер хўжаликларига барча турдаги зарур хизматлар кўрсатадиган ишончли бозор инфратузилмасининг ташкил этилгани қишлоқ хўжалиги самарадорлигини оширишда муҳим роль ўйнамоқда. Айни пайтда қишлоқ жойларда 1,5 мингдан зиёд минибанк, қарийб 2 мингта машина-трактор парки, ёқилғи ва минерал ўғит сотиш бўйича 2,5 мингга яқин пункт хизмат кўрсатмоқда. Бундан ташқари, 1,5 мингта сувдан фойдаланувчилар уюшмаси, 350 дан ортик консалтинг марказлари ташкил этилди.

Қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқарувчиларини замонавий техника билан таъминлаш учун Германиянинг «Клаас» ва «Лемкен» компаниялари билан ҳамкорликда мамлакатимизда энг замонавий тракторлар, ғалла ўрадиган комбайнлар, плуг ва бошқа тиркама ускуналар ишлаб чиқарилмоқда.

Ўзбекистоннинг кўплаб минтақалари қисқа муддатда жаҳон бозорида харидоргир бўлган мева ва сабзавот маҳсулотлари етиштирадиган ва экспорт қиладиган ҳудудларга айланди. Юртимизда юқори ҳосил берадиган интенсив боғлар ташкил қилинди, томчилатиб суғориш тизими жорий этилди. Фақатгина ўтган йили узумчиликни янада ривожлантириш бўйича қабул қилинган дастурда тоқзорларни 1,3 баробар кўпайтириш кўзда тутилган.

Истиқлол йилларида, яъни

ўтган 22 йил давомида қишлоқ хўжалигида амалга оширилган туб ислохотлар натижасида ғалла етиштириш ҳажми 1 миллион тоннадан 7,8 миллион тоннага етди ва Ўзбекистон ғалла экспорт қиладиган мамлакатлар қаторидан жой эгаллади.

Авваллари биз аҳолимизни боқши учун 5 миллион тонна буғдойни четдан сотиб олишга мажбур эдик. Эндиликда эса биз ғалла мустақиллигига эришибгина қолмасдан, жуда сифатли буғдойни кўшни давлатларга экспорт қилишга ҳам муваффақ бўлмоқдамиз.

Қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари ишлаб чиқариш ҳажми 2 баробардан зиёд ошди. Бу мамлакатимиз аҳолисининг қарийб 10 миллион кишига ёки 30 фоиздан ортик кўпайишига қарамасдан, жон бошига тўғри келадиган гўшт истеъмолини 1,3 баробар, сут ва сут маҳсулотларини 1,6 карра, картошкани 1,7 баробар, сабзавотларни 2 мартадан зиёд, меваларни қарийб 4 баробар ошириш имконини берди.

Мамлакатимизда ҳар йили 16 миллион тоннага яқин мева ва сабзавот етиштирилмоқда. Аҳоли жон бошига қарийб 300 килограмм сабзавот, 75 килограмм картошка ва 44 килограмм узум тўғри келмоқда. Бу оптимал, яъни мақбул деб ҳисобланадиган истеъмол меъёридан уч баробар кўпдир.

Ўзбекистонда амалга оширилаётган Озиқ-овқат дастури аҳолининг тўлақонли ва мутаносиб рацион асосида овқатланишини таъминлашдек муҳим вазифани ҳал этиш имконини берди.

Истеъмол қилинадиган овқатнинг таркиби ва рационини яхшилаш бошқа омиллар билан бирга аҳоли, аввало, болалар саломатлигини тубдан яхшилашга ижобий таъсир кўрсатди.

Масалан, сўнгги 10 йилда вазни тиббиётда кўзда тутилган меъёрдан кам бўлган болалар сони икки баробардан зиёд (4 фоиздан 1,8 фоизга) қисқарди, уларнинг бўйи ўртача 3 сантиметрга ўсди, бизнинг минтақамизга хос бўлган жиддий касаллик, яъни хотин-қизларда камқонлик даражаси 2,5 марта пасайди.

Мустақиллик йилларида Ўзбекистон аҳолисининг ўртача умр кўриши 7,5 йилга (66 ёшдан 73,5 ёшга), хотин-қизларнинг ўртача умр кўриши эса 75 ёшга узайганини алоҳида таъкидлашни истардим.

Бугунги кунда дунёда камдан-кам давлатлар бундай кўрсаткичларга эришган.

Биз бундай ютуқларга нима-нинг ҳисобидан эришдик?

Биз аввало шу йўлда ўз олдимизга қўйган мақсадларимиз сари интилдик ва муайян натижаларни қўлга киритдик.

(Давоми 4-саҳифада)

ПРЕЗИДЕНТ ИСЛОМ КАРИМОВНИНГ «ЎЗБЕКИСТОНДА ОЗИҚ-ОВҚАТ ДАСТУРИНИ АМАЛГА ОШИРИШНИНГ МУҲИМ ЗАХИРАЛАРИ» МАВЗУСИДАГИ ХАЛҚАРО КОНФЕРЕНЦИЯНИНГ ОЧИЛИШ МАРОСИМИДАГИ НУТҚИ

(Давоми, аввали
1-, 2-, 3-саҳифаларда)

Бу борада энг асосий омил нима бўлди, деган саволга мен, энг асосий, ҳал қилувчи омил — бу бизнинг меҳнаткаш, мард ва олижаноб халқимиз, деб жавоб берган бўлардим. Ўзбек халқининг нақадар меҳнаткашлиги, меҳмондўстлиги ва бағрикенглиги барчага, узоқ-узоқ ўлкаларда ҳам яхши маълум.

Биз мустақилликка эришганимиздан кейин собиқ Иттифоқ таркибида бўлган кўпгина республикалар бошқа давлатлар ўн йиллар, балки юз йиллар давомида эришган ютуқ ва марраларга бир зумда эришмоқчи бўлишди. Биз бунинг уддасидан чиқиш учун барча имкониятларимизни ишга соламиз, ҳаммадан ўзиб кетамиз, деган баландпарвоз гаплар айтилди, турли режалар, ҳисоботлар тузилди, улар ҳақида дунёга жар солинди. Кейин маълум бўлдики, шошма-шошарлик билан узоққа бориб бўлмас экан.

Бу ҳақда гапиришдан мақсад шуки, биз осонлик билан эришиб бўлмайдиган марраларга шоша-пиша югурмадик, пухта ўйлаб, узоқни кўзлаб иш олиб бордик, шунинг учун ҳам бизнинг тараққиёт йўлимиз дунёда ислохотларнинг «ўзбек модели» деб тан олинди.

Одатда бир иқтисодий тизимдан бошқасига ўтилар экан, йиллар давомида ҳал этишга тўғри келадиган муаммолар пайдо бўлади. Бир сиёсий тузумдан бошқасига ўтиш учун энг муҳими одамларнинг онгини, тафаккурини ўзгартириш лозим. Бу ишни амалга оширмасдан туриб маъмурий-буйруқбозлик, субъектив, волюнтаристик сиёсатга асосланган режали-тақсимот тизимидан бозор иқтисодиётига асло ўтиб бўлмайди.

Мен собиқ мустабид тузум даврида Ўзбекистон Давлат план қўмитасида ишлаганман, кейин молия вазири бўлганман, шунинг учун режали-тақсимот тизимини ич-ичидан билладиган инсонман.

Шунинг учун ҳам ўша замонларга қайтишни хоҳлаб, ўтмишни қўмсаш кайфияти билан юрган ҳар қандай одам билан баҳслашишга тайёрман. Такрор айтаман, мен бу жараёнларни ичидан билламан, шунинг учун режали-тақсимот тизими нима сабабдан ўзини оқламаслиги менга жуда яхши аён.

Масаланинг маъно-моҳияти шундаки, биз мустақил тараққиёт йўлида ўзимиз учун мақбул бўлган моделни жорий этдик. Бу модель 5 та тамойилга асосланади.

Биринчиси — иқтисодиётни мафкурадан тўлиқ холи қилиш, унинг сиёсатдан устунлигини таъминлаш. Биз энди илгаригидек мафкуравий тизимда яшай олмас эдик, яъни биронта давлатга қандайдир мафкуравий ёрлиқлар босилгани са-

бабли у билан иқтисодий ҳамкорлик қилмаслик йўлидан боролмас эдик.

Иқтисодиётни ҳеч қандай мафкура билан бўғиш, жиловлаш мумкин эмас. Бизнинг халқимизда, оч одам мусиқани қорни билан тинглайди, деган гап бор. Яъни, турмуш даражаси паст, оддий эҳтиёжларини ҳам қондира олмайдиган одамни ҳеч қандай мафкура билан тўйдириб бўлмайди.

Иккинчи тамойил — давлатнинг бош ислохотчи вазифасини бажариши.

Учинчи тамойил — қонун олдида ҳамманинг тенглиги, яъни бу қонун устуворлиги принциpidир.

Тўртинчи тамойил — бу кучли ижтимоий сиёсат юритиш. Мамлакатимиз аҳолисининг 60 фоизини ёшлар ташкил қилишини инobatга оладиган бўлсак, кучли ижтимоий сиёсатни таъминламасликка бизнинг ҳаққимиз йўқ. Ва ниҳоят, бешинчи тамойил, биз ислохотларни босқичма-босқич ва изчил равишда амалга ошириш йўлини танладик. Бу нимани англатади? Бу шуни англатадики, ўз олдимишга қўйган мақсадга, худди отчопардаги пойгада бўлгани каби, бирданига эмас, энг аввало тегишли ҳуқуқий пойдевор яратиб, ма-лакали ва етук кадрларни тайёрлаб, тинимсиз интилиб, машаққатли меҳнат орқалигина эришиш мумкин. Биз айна шундай йўлни танлаганмиз.

Бизнинг одамларимиз, ёшларимизга бир қаранг, уларнинг кўзлари қандай ёниб, порлаб турибди. Улар бугун бошқалар эплай олмайдиган вазифаларни амалга оширишга қодир. Чунки улар ўзида мавжуд бўлган катта салоҳиятни рўёбга чиқариш, намoён қилиш истаги билан яшамоқда.

Мен буни ёшлар табиясидаги энг муҳим масала деб билламан. Ёшларга ўз имконияти, қобилияти, куч-қувватини рўёбга чиқариш учун имкон берилган тақдирдагина жамият албатта ўзининг барча мақсад-муддаоларига эришади.

Бу ҳақда гапирганда, халқимиз ўртасида кенг тарқалиб, машхур бўлиб кетган иккита шiorни эслаш ўринлидир.

Биринчи шior — «Янги уй қурмасдан туриб, эскисини бузманг» деган муҳим ҳаётий принципни ифода этади. Яъни, янги ҳаёт, янги жамият қуришда аввалги ҳаёт тажрибасидан ҳам фойдали жиҳатларни албатта олиш керак бўлади.

Иккинчи шior эса «Ислохот — ислохот учун эмас, аввало инсон учун, унинг манфаатлари учун» деган сўзларда мужассам топган.

Чиндан ҳам, ислохот инсон манфаатларига хизмат қилсагина, одамлар бу ислохотларнинг барчаси нима учун зарурлиги, ўзини оқламаган эски мафкуравий тизимдан эркин бозор иқтисодиётига асосланган демократик ти-

зимга ўтишнинг мазмун-моҳияти нимадан иборат эканини тушуниб этади.

Биз кенг кўламли ислохотлар йўлида бугун нималарга эришганимиз ҳақида яққол тасаввур берадиган иккитагина рақамни келтираман ва ўйлайманки, шунинг ўзи сизларга етарли бўлади.

Жаҳон миқёсида 2008 йилдан бошлаб бугунги кунга қадар давом этаётган молиявий-иқтисодий инқирозга қарамасдан, Ўзбекистонда кейинги 9 йилда дунёдаги саноқли давлатлар қаторида ялпи ички маҳсулотнинг ўсиш суръатлари камида 8 фоизни ташкил этиб келмоқда.

Шуни ҳам таъкидламоқчиманки, давлатимизнинг қарзи ялпи ички маҳсулотимизга нисбатан 11 фоиздан ошмайди, олтин-валюта захираларимиз йилдан-йилга кўпайиб бормоқда.

Бундай мисолларни яна кўплаб келтириш мумкин. Масалан, бизда бюджет дефицити йўқ, аксинча, унинг профицит билан бажарилаётгани кузатилмоқда ва биз ҳар йили ижтимоий соҳа ривожини учун йўналтирилаётган маблағлар улушини жиддий равишда ошириб бораёмиш. Аниқроқ айтганда, бу соҳага давлат бюджети харажатларининг қарийб 60 фоизини, жумладан, таълим тизимига — 34 фоиз, соғлиқни сақлаш соҳасига — 15 фоиз бюджет маблағларини йўналтиришимиз. Ана шу рақамларнинг ўзидек бугунги Ўзбекистоннинг тараққиёт суръатларини яққол ифода этади.

Бугун биз Озиқ-овқат дастури тўғрисида сўз юритяпмиз, лекин миллий тараққиёт ҳақида сўз борганда, фақат шу дастур билан чекланиб қолиш мумкин эмас. Чунки Озиқ-овқат дастури бутун мамлакат иқтисодиёти доирасидан ташқарида ривожлана олмайди. Шундай экан, биз ушбу дастурни амалга ошириш жараёнида яна кўп-кўп масалаларни комплекс ҳал қилишимиз, энг аввало, бу борада кучли иқтисодий салоҳият яратишимиз, ундан ҳам муҳими, юқорида айтганимдек, одамлар онгини, тафаккурини ўзгартиришимиз шарт.

Ҳозирги вақтда биз умумий қиймати қарийб 5 миллиард доллар бўлган озиқ-овқат, биринчи навбатда, мева-сабзавот маҳсулотларини экспорт қилмоқдамиз. Сўнги уч йилда экспорт қилинаётган қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари ҳажми 3 баробардан зиёд ошди.

Мамлакатимизнинг маҳсулот етказиб берадиган корхоналари халқаро кўргазма ва ихтисослаштирилган ярмаркаларда фаол иштирок этмоқда. **Биз дунёнинг 80 та давлатига 180 турдан ортиқ сархил мева-сабзавот ва уларни қайта ишлаш асосида тайёрланган маҳсулотларни экспорт қилмоқда-**

миз. Ўзбекистон ўрик, олхўри, узум, ёнғоқ, карам ва бошқа кўплаб мева ва сабзавот маҳсулотларини экспорт қилиш ҳажми бўйича дунёда шундай маҳсулотларни етказиб берадиган ўнта етакчи давлат қаторига киради.

Сиз, ҳурматли меҳмонларимиз, кеча ва бугун мамлакатимизда етиштирилаётган хилма-хил озиқ-овқат маҳсулотларини ўз кўзингиз билан кўриб, улардан бахраманд бўлиш имконига эга бўлдингиз.

Агар мева ва сабзавот маҳсулотларимизнинг нақадар бой, тўкин-сочин ва хилма-хил эканини бутун гўзаллиги ва жозибаси билан кўрмоқчи бўлсангиз, албатта бизнинг бозорларимизга кириб кўришингиз керак. У ерда нафақат ноз-неъматларимизнинг бетакрор чиройи ва нафосатини, балки сизнинг таассуротларингизни янада бойитадиган бизнинг одамларимизга хос очиқлик, самимият ва меҳмондўстликни ҳам кўрасиз.

Мамлакатимизда озиқ-овқат маҳсулотлари юқори суръатлар билан ишлаб чиқарилаётганидан кўнглимиз тўқ бўлиши учун бугун бизнинг барча асосларимиз бор. Ўтган 10 йил давомида юртимизда мева ва сабзавот, полиз маҳсулотлари ва узум етиштириш бўйича эришилган ўсиш суръатлари айнан шундан далолат беради.

Мисол учун, 2004-2013 йилларда сабзавот етиштириш доллар ҳисобидан 7,7 баробар, мева етиштириш 5,1 карра, полиз маҳсулотлари 7,8 марта, узум 8,7 баробар ўсди. Бизнинг ҳисоб-китобларимиз бўйича, 2020 йилда мева ва сабзавот, узум ва полиз маҳсулотлари етиштиришни 2014 йилга нисбатан камида 2,3 марта кўпайтиришни мўлжаллаёмиш.

Ўз-ўзидан равшанки, мева ва сабзавот маҳсулотлари, узум етиштириш бўйича ана шундай истиқбол режаларини ўз олдимишга қўяр эканмиз, бундай кўрсаткичларга эришиш учун, биринчи навбатда, қишлоқ хўжалигини ислоҳ этиш ва модернизация қилиш, ерларнинг мелиоратив ҳолатини ва ирригация тизимини яхшилаш, тупроқ унумдорлиги ва ҳосилдорлигини оширишга қаратилган кенг кўламли ишларни давом эттириш ва чуқурлаштириш зарур. Бу борада хорижий инвестицияларни жалб қилиш ва албатта мамлакатимизда ишлаб чиқарилаётган маҳсулотларга жаҳон бозоридаги талабни ошириш, уларни сақлаш, логистика ва истеъмолчиларга етказиб беришнинг замонавий тизимини шакллантиришга алоҳида эътибор қаратишимиз даркор.

Озиқ-овқат маҳсулотлари, биринчи навбатда, сабзавот, мева ва узумни даладан истеъмолчига етказиб беришда нобудгарчиликларнинг олдини олиш бўйича жиддий ишларни

давом эттиришимиз зарур. Авваламбор, мева ва сабзавотларни сақлайдиган омбор ва музлатгичлар тизими етарли даражада ривожланмагани, логистика ва йўл харажатлари билан боғлиқ кўпгина муаммоларни ечиш талаб этилади.

Шуни афсус билан айтиш керакки, юртимизда етиштирилаётган мева-сабзавот маҳсулотларининг аксарият қисми янги узилган ҳолда эмас, балки консервация қилинган, қайта ишланган ёки қуритилган ҳолда истеъмол қилинмоқда. Бундай ҳолатда маҳсулотлар ўзининг сифати, таъми ва тиббиёт нуқтаи назаридан истеъмол хусусиятларини маълум даражада йўқотади.

Мазкур соҳада сезиларли ўзгаришлар бўлаётганига қарамасдан, маҳсулотни асл ҳолида сақлаш, нарх-наво барқарорлигини таъминлаш, унинг кескин ошиб кетишининг олдини олиш, нарх-навога мавсумий омилларнинг таъсирини камайтириш ва бошқа масалаларни ҳал этиш учун зарур бўлган барча инфратузилма, ресурс ва имкониятларга эга эмасмиз, бу борада музлатиш, нейтрал газли муҳитда сақлаш каби замонавий технологияларни янада кўпайтириш талаб қилинади.

Айни пайтда Ўзбекистонда бу йўналишда кенг кўламли ишлар амалга оширилмоқда. Бугунги кунда жами 190 минг тоннадан зиёд мева ва сабзавотлар сақланадиган 274 та замонавий совутгичли камера ва омборларни қуриш ва тўлиқ реконструкция қилиш ишлари ниҳоясига етказилди.

2010 йилда «Навой» эркин индустриал-иқтисодий зонаси худудида 3 минг тоннадан ортиқ сархил мева-сабзавотни нейтрал газли муҳитда сақлаш бўйича замонавий қувватлар фойдаланишга топширилди. Ушбу маҳсулотлар халқаро авиатранспорт ёрдамида Европа ва Осиё мамлакатлари бозорларига етказиб берилмоқда.

Бунинг учун биз мамлакатимизда ташкил этилган, Навой шаҳри халқаро аэропортини ўз ичига олган, дунёдаги йирик юк ташиш компанияларидан бири — «Кореан Эйр» компанияси бошқарувида фoлият кўрсатаётган интермoдал лoгистика маркази қувватларидан кенг фoйдаланмоқдамиз.

Ҳозирги вақтда мамлакатимизда жами 630 минг тонна маҳсулотни сақлаш қувватига эга бўлган 1300 дан зиёд омбор мавжуд. Уларда ҳар йили мева-сабзавот маҳсулотларининг асосий турлари сақланмоқда. Бу эса ички бозорда нарх-навони барқарор ушлаб туриш ва кузги-қишки мавсумда ушбу маҳсулотларни экспорт қилишни кафолатли таъминлаш имконини бермоқда.

(Давоми 5-саҳифада)

ПРЕЗИДЕНТ ИСЛОМ КАРИМОВНИНГ «ЎЗБЕКИСТОНДА ОЗИҚ-ОВҚАТ ДАСТУРИНИ АМАЛГА ОШИРИШНИНГ МУҲИМ ЗАХИРАЛАРИ» МАВЗУСИДАГИ ХАЛҚАРО КОНФЕРЕНЦИЯНИНГ ОЧИЛИШ МАРОСИМИДАГИ НУТҚИ

(Давоми, аввали 1-, 2-, 3-, 4-саҳифаларда)

Яқин вақт ичида Ўзбекистон компаниялари Болтиқ денгизи бўйидаги Лиепай портида бир кеча-кундузда 1,5 минг тонна маҳсулотни сақлаш қувватига эга бўлган транспорт-логистика марказини ташкил этади. Ушбу марказ орқали мева-сабзавот маҳсулотлари Шимолий ва Ғарбий Европа мамлакатларига тўғридан-тўғри етказиб берилади.

Мухтарам конференция иштирокчилари!

Қишлоқ хўжалигини модернизация қилиш ва унинг самардорлигини ошириш, озиқ-овқат маҳсулотлари ишлаб чиқаришни кўпайтириш, уларнинг турини кенгайтириш ва сифатини ошириш бўйича олдимизга қўйган мақсадларимизга хорижий инвестицияларни жалб этмасдан, халқаро молия институтлари ва банк тузилмаларининг ёрдами ва қўллаб-қувватлашига таянмасдан туриб эришиб бўлмаслигини биз яхши англаймиз.

Халқаро қишлоқ хўжалигини ривожлантириш фонди, Осиё тараққиёт банки, Жаҳон банки, Исломи тараққиёт банки, Глобал экологик фонд, Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Озиқ-овқат ва қишлоқ хўжалиги ташкилоти каби бошқа кўплаб институтлар, шунингдек, хорижий мамлакатлар ҳукуматлари агентларининг шу борада кўрсатётган ёрдами биз юксак қадрлаймиз. Уларнинг иштирокида юздан ортиқ инвестиция ва грант лойиҳаларини амалга ошириш учун 1,1 миллиард доллардан ортиқ маблағ жалб этилди.

Ажратилган молиявий маблағлар билан бирга, **биринчи навбатда, илғор агросаноат технологияларини жалб этиш, қишлоқ хўжалиги инфратузилмаси, ирригация ва мелиорация тизимларини ривожлантириш ва реконструкция қилиш, маркетинг ва жаҳон бозорларига чиқиш бўйича янги техноло-**

гияларни жорий қилиш борасида кўрсатилган амалий ёрдам ва ҳамкорлик учун алоҳида миннатдорлик билдирмоқчиман. Уйлайманки, кимки шундай қўллаб-қувватлашдан баҳраманд бўлган бўлса, бундай ёрдамнинг аҳамиятини яхши тушунади.

Жаноб Жозе да Силванинг ташрифи доирасида Ўзбекистон Республикаси ва БМТнинг Озиқ-овқат ва қишлоқ хўжалиги ташкилоти ўртасида ҳамкорлик тўғрисида битим имзолаётганимиз, Тошкент шаҳрида ушбу ташкилот ваколатхонасини очаётганимизни алоҳида таъкидламоқчиман.

Ўзбекистон билан БМТнинг қишлоқ хўжалиги соҳасидаги асосий молиявий институти бўлмиш Халқаро қишлоқ хўжалигини ривожлантириш фонди ўртасида конструктив ҳамкорлик ўрнатилганидан мамнун эканимизни билдирмоқчиман. Бу фонднинг асосий вазифаларидан бири юқори самардорликка эга бўлган қишлоқ хўжалиги тизимини шакллантириш бўйича ўзини оқлаган ёндашувларни амалга оширишдан иборатдир.

Фурсатдан фойдаланиб, Осиё тараққиёт банкининг мамлакатимизда озиқ-овқат хавфсизлиги масалаларини ҳал этишдаги муҳим ўрнини таъкидламоқчиман.

Ўзбекистон ва Осиё тараққиёт банки ўртасида жадал ривожланиб бораётган, қишлоқ хўжалиги соҳасининг ўзида умумий қиймати 400 миллион доллардан зиёд олти-та лойиҳани амалга ошириш имконини берган ҳамкорликни биз юксак қадрлаймиз.

Ҳамкорлигимизнинг энг муҳим устувор йўналишларидан бири ирригация тизимларини модернизация қилишга қаратилган лойиҳалардир.

Ўтган йили Осиё тараққиёт банки, Япония халқаро ҳамкорлик агентлиги билан ҳамкорликда Аму-Бухоро машина каналини қайта тиклаш лойиҳасини амалга оширишни бошлаганимиз бежиз эмас. Унинг доирасида 1,8 миллиондан

зиёд одам истиқомат қилаётган 315 минг гектар майдонни сув билан таъминлайдиган ирригация инфратузилмаси реконструкция ва модернизация қилинади.

Қишлоқ хўжалиги соҳасини ривожлантиришда Жаҳон банкининг иштироки тобора кенгайиб бормоқда. Умумий қиймати 380 миллион доллар бўлган 8 та лойиҳа амалга оширилди, жорий йилда яна умумий қиймати 450 миллион долларлик иккита лойиҳани ҳаётга татбиқ этиш режалаштирилмоқда.

Жанубий Қорақалпоғистонда узоқ муддатли имтиёзли кредитлар ҳисобидан сув ресурсларини бошқаришни яхшилаш бўйича 260 миллион долларлик йирик лойиҳани амалга оширишга киришмоқдамиз.

Мазкур лойиҳа доирасида яроқсиз ҳолга келиб қолган 30 минг гектар ерни қайта тиклаш режалаштирилмоқда. Келгусида бу майдонларда диверсификациялашган ва юқори даражада механизациялашган озиқ-овқат маҳсулотлари етиштириш мўлжалланмоқда.

Жаҳон банки билан ҳамкорликда мамлакатимизнинг етти-та вилоятида амалга оширилаётган, боғдорчилик ва сабзавотчиликни комплекс модернизация қилишга қаратилган, умумий қиймати 200 миллион доллар бўлган лойиҳа катта истиқболга эга бўлиб, унинг доирасида уруғчилик, ўсимликлар селекцияси ва муҳофазаси соҳасидаги илмий-тадқиқот салоҳиятимизни модернизация қилиш ва ошириш, шунингдек, замонавий агротехнологиялар йўналишида сармоляр киритиш мақсадида фермер хўжаликлари ва кичик бизнес субъектлари учун кредит линияларини очиш кўзда тутилмоқда.

Мазкур лойиҳанинг истиқболли ва янгилиги БМТ қошидаги Глобал экологик фонднинг эътиборини тортгани, фонд томонидан фермер хўжаликларида илғор технологияларни жорий этиш ва янги

замонавий ускуналарни харид қилишга қаратилган 13 миллион долларлик грант тақдим этилгани қувонарлидир.

Исломи тараққиёт банки билан ҳамкорликда Хоразм, Жиззах ва Сирдарё вилоятларининг ирригация тизимларини қайта тиклаш бўйича умумий қиймати 143 миллион доллар бўлган иккита лойиҳа амалга оширилмоқда, шунингдек, Сурхондарё вилоятида сув ресурсларини бошқаришни яхшилашга қаратилган лойиҳани тайёрлашга киришилди.

Хорижий шериклар билан биргаликда ташкил этилган, мева-сабзавот маҳсулотларини сақлаш, қайта ишлаш ва экспорт қилиш билан шуғулланадиган агросаноат корхоналари иқтисодийтимизда тобора катта ўрин эгаллаб бормоқда.

Ўзбекистонда қишлоқ хўжалиги соҳасида бугунги кунгача Германия, Голландия, Австрия, АҚШ, Швейцария, Хитой, Жанубий Корея, Италия, Испания каби 50 та мамлакатдан тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар жалб этилган ҳолда, 400 га яқин корхона ташкил этилди. Бу корхоналар янги маҳсулот етиштиришдан тортиб маҳаллий хомашёни чуқур қайта ишлаш асосида тайёр озиқ-овқат товарлари ишлаб чиқаришгача бўлган йўналишларда фаолият олиб бормоқда.

Ана шу корхоналарда ўта юқори ҳароратда ишлов бериш, асептик усулда консервланиш, музлатиш ва сунъий қуритиш усуллари тўлиқ ўзлаштирилган. 2013 йилнинг ўзида бу корхоналар томонидан қиймати 800 миллион доллардан ортиқ бўлган маҳсулот ишлаб чиқарилди, жумладан, 200 миллион доллардан зиёд маҳсулот экспорт қилинди.

Яқин йилларда мева-сабзавот хомашёсини қайта ишлаш ва унга ишлов бериш бўйича умумий қиймати 150 миллион долларга яқин бўлган 265 та инвестиция лойиҳасини қўшимча равишда амалга ошириш кўзда тутилган. Бу соҳага киритилган сармоляр кўп хавфсиз

ражатни талаб этмаслиги, шу билан бирга, 1,5-4 йил ичида ўзини қоплаши билан эътиборли эканини қайд этмоқчиман.

Азиз дўстлар!

Бугунги кунда озиқ-овқат хавфсизлигини таъминлаш борасида ҳал этишни талаб қилаётган ўта муҳим муаммолар, ҳеч шубҳасиз, шу борадаги саъй-ҳаракатларни янада мувофиқлаштириш ва кенг миқёсдаги халқаро ҳамкорликни, келажакка қаратилган ёндашув ва хулосаларни биргаликда ишлаб чиқишни тақозо этади. Ва ўз-ўзидан тушунарлики, жаҳоннинг турли мамлакатларида тўпланган тажриба ва амалиёт билан тизимли ва доимий равишда алмашиб туришни талаб қилади.

Бугунги анжуман доирасида амалга оширилаётган мулоқотлар, ушбу масала бўйича фикр, билим ва тажриба алмашувлар, таҳлиллар, ишлаб чиқилган амалий тавсиялар конференциянинг барча иштирокчилари — халқаро ташкилотлар, ҳукуматлар, илмий муассаса ва компаниялар вакиллари учун гоёта фойдали бўлишига ишончим комил.

Биз Ўзбекистонда барча халқаро ташкилотлар, хорижий инвесторлар, тадбиркорлар, банклар, олим ва мутахассислар билан биргаликда қўшма дастур ва лойиҳаларни амалга оширишга қаратилган ҳамкорликни кенгайтиришдан манфаатдор эканимизни, **мазкур анжуманинг асосий вазифаларидан бири айтиш шундан иборат деб билишимизни алоҳида таъкидламоқчиман.**

Фурсатдан фойдаланиб, яна бир бор ушбу муҳташам залда йиғилган сиз, азизларга самимий миннатдорлигимни изҳор этаман. Меҳмондўст Ўзбекистон заминига ташрифингиз мазмунли, самарали бўлсин. Барчангизга сиҳат-саломатлик, илмий-ижодий фаолиятингизда муваффақиятлар тилайман.

Эътиборингиз учун раҳмат.

ХАЛҚАРО ТАШКИЛОТ ВАКОЛАТХОНАСИ ОЧИЛДИ

«Ўзбекистонда озиқ-овқат дастурини амалга оширишнинг муҳим захиралари» мавзусидаги халқаро конференцияда иштирок этиш учун мамлакатимизга келган БМТнинг Озиқ-овқат ва қишлоқ хўжалиги ташкилоти бош директори Жозе Грациану да Силва Ўзбекистон Республикаси Бош вазири Шавкат Мирзиёев билан учрашди.

Ўзбекистон БМТнинг Озиқ-овқат ва қишлоқ хўжалиги ташкилотига (Food and Agriculture Organization — FAO) 2001 йилда аъзо бўлган. Ўтган давр мобайнида ўзаро ҳамкорликда қуруқчиликка қарши курашиш, ер деградациясининг олдини олиш, ўрмон хўжалигини ҳамда сабзавот уруғчилигини ривожлантириш, сувдан фойдаланишнинг тежамкор технологияларини жорий этишга оид ишлар амалга оширилган. Бугунги кунда балиқчилик ва аквакуль-

турани ривожлантириш, тоғли ҳудудларда дарё ҳавзаларини барқарор бошқариш, зараркунандаларга қарши курашиш бўйича қатор лойиҳалар ҳаётга татбиқ этилмоқда.

Мулоқот чоғида ўзаро ҳамкорликни янада ривожлантириш юзасидан фикр алмашилди.

— Мустақиллик йилларида Ўзбекистон пахта монокультурасига асосланган республикадан иқтисодий салоҳиятини кенг намоён этаётган, барча со-

ҳалар изчил ривожланаётган мамлакатга айланди, — деди Жозе Грациану да Силва. — Озиқ-овқат экинлари майдони кенгайтирилаётгани, қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари етиштириш ва уларни қайта ишлаш саноати жадал ривожланаётгани эътиборга сазовор. Бу нафақат Ўзбекистон, балки бошқа мамлакатларда ҳам озиқ-овқат хавфсизлигини таъминлашда муҳим аҳамият касб этади.

Тошкентда БМТнинг Озиқ-овқат ва қишлоқ хўжалиги ташкилоти ваколатхонаси очилди.

Шу муносабат билан бўлиб ўтган тадбирда вазирлик ва идоралар раҳбарлари, дипломатик корпус вакиллари, соҳа мутахассислари иштирок этди.

Мамлакатимизда БМТнинг қатор таркибий тузилмалари — Жаҳон соғ-

ликни сақлаш ташкилоти, Болалар жамғармаси, Аҳолишунослик жамғармаси, Таълим, фан ва маданият масалалари бўйича ташкилоти, Тараққиёт дастури, ОИВ/ОИТС бўйича бирлашган дастури ваколатхоналари фаолият кўрсатаётир. Пойтахтимизда БМТнинг яна бир нуфузли органи — Озиқ-овқат ва қишлоқ хўжалиги ташкилоти ваколатхонасининг очилиши ўзаро ҳамкорлик кўламини кенгайтиради. Мазкур ваколатхона мамлакатимизда қишлоқ хўжалигини янада ривожлантириш, соҳа ходимларининг малакасини ошириш, жаҳоннинг илғор тажрибаларини ўрганиш ва мамлакатимизнинг бу борадаги ютуқларини кенг ёйишга хизмат қилади.

**А.САМАДОВ,
ЎЗА МУХБИРИ**

(Давоми, аввали
1-саҳифада)

ОЗИҚ-ОВҚАТ МУСТАҚИЛЛИГИ — ФАРОВОНЛИК, БАРҚАРОРЛИК ВА ТАРАҚҚИЁТНИНГ МУҲИМ ОМИЛИ

БМТнинг Озиқ-овқат ва қишлоқ хўжалиги ташкилоти (ФАО) бош директори Жозе Грациану да Силва Ўзбекистон Мингйиллик ривожланиш мақсадларига эришиш бўйича глобал жараёнда фаол иштирок этаётгани ва 2000 йилда бўлиб ўтган Мингйиллик саммитида дунё мамлакатлари олдига қўйилган, хусусан, озиқ-овқат хавфсизлигини таъминлаш соҳасидаги вазифаларни режа асосида амалга ошираётганини таъкидлади.

Ўзбекистон мустақилликнинг дастлабки йилларидан ижтимоий йўналтирилган бозор иқтисодиётига асосланган ҳуқуқий демократик давлат қуриш, барча соҳаларда кенг қўламли изчил ислохотларни амалга ошириш бўйича ўзининг тадрижий тараққиёт йўлини танлади. Бунда аҳолини тўғри овқатланиш меъёрларига мос, юқори сифатли ва хавфсиз озиқ-овқат маҳсулотлари билан таъминлаш мамлакатимизни ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришнинг асосий йўналишларидан бири этиб белгиланди. Шу муносабат билан фермер хўжаликларини ривожлантириш асосида иқтисодий ислохотларни кучайтириш, қишлоқда ишлаб чиқариш муносабатларини такомиллаштириш, бошқарувнинг бозор тамойилларига мос ташкилий тузилмасини жорий этиш, қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари ишлаб чиқарувчиларнинг мустақиллигини кенгайтириш ва уларнинг ҳуқуқий ҳимоясини таъминлашга доир чора-тадбирлар амалга оширилди.

Давлатимиз раҳбарининг 1991 йил 29 ноябрда қабул қилинган «Республикада деҳқон (фермер) хўжаликларини янада мустақамлаш ва тадбиркорлик фаолиятини давлат йўли билан қўллаб-қувватлаш тўғрисида»ги фармони мамлакатимизда фермерлик ҳаракатини ривожлантириш учун асос бўлиб хизмат қилди. Бу борада қабул қилинган Ер кодекси, «Фермер хўжалиги тўғрисида», «Деҳқон хўжалиги тўғрисида» ва «Тадбиркорлик фаолияти эркинлигининг кафолатлари тўғрисида»ги қонунлар фермерликни ривожлантириш, фермер хўжаликларининг иқтисодий ҳамда молиявий мустақиллигини таъминлаш учун мустақам ҳуқуқий асос яратди.

Бундан ташқари, ишлаб чиқариш ҳажмини кенгайтириш, фермер хўжаликларини самардорлиги ва рентабеллигини изчил оширишни таъминладиган моддий-техник базани мустақамлаш, ер майдонларини оптималлаштириш бўйича комплекс чора-тадбирлар амалга оширилди. Айти пайтда қишлоқларда фермер хўжаликларига кенг турдаги хизматлар кўрсатадиган замонавий ишлаб чиқариш ва бозор инфратузилмаси шакллантирилмоқда.

Президентимизнинг 2012 йил 22 октябрдаги «Ўзбекистонда фермерлик фаолиятини ташкил қилишни янада такомиллаштириш ва уни ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги фармони мамлакатимизда қишлоқ хўжалиги тармоғини ислох этишнинг манткий давоми бўлди. Мазкур ҳужжат фермер хўжаликларининг самардорлигини ошириш, ҳуқуқ ва ваколатларини кенгайтириш, ер-сув ресурслари ва яратилган ишлаб чиқа-

риш салоҳиятидан унумли фойдаланиш, қишлоқни жадал ривожлантириш ва ободонлаштириш, аҳоли бандлиги ва фаровонлигини таъминлашда уларнинг ролини кучайтириш имконини бермоқда. Фармонга мувофиқ ташкил қилинган Ўзбекистон Фермерлари кенгаши, вилоятлар ва туманлар фермерлар кенгашлари давлат ва хўжалик бошқаруви органлари, маҳаллий давлат ҳокимияти идоралари, тайёрлов, таъминот ва хизмат кўрсатиш ташкилотлари билан муносабатларда, шунингдек, судларда иш кўриб чиқилаётганда фермер хўжаликларининг ҳуқуқ ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилмоқда.

Мазкур чора-тадбирлар самарасида айти пайтда юртимизда 73 мингдан зиёд фермер хўжалиги фаолият кўрсатмоқда, уларнинг 28 мингдан ортиги кўп тармоқлидир. Шу тариқа Ўзбекистонда фермерлик ҳаракати қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини ишлаб чиқарадиган асосий тармоқлардан бирига айланди.

— Ўзбекистонда қишлоқ хўжалиги изчил ривожланмоқда, — деди Болгария Республикаси қишлоқ хўжалиги ва озиқ-овқат вазири Димитар Греков. — Соҳага маҳсулотларни қайта ишлаш бўйича замонавий ускуна ва технологиялар жорий этилганда гувоҳ бўлдик. Ўзбекистонда ишлаб чиқарилаётган озиқ-овқат маҳсулотлари мазаси, юқори сифати ва чиройли қадоқлангани билан ажралиб туради. Бу борадаги ҳамкорлигимиз самарали ва манфаатли бўлади, деб ўйлайман.

Конференцияда қишлоқ хўжалигини ислох қилиш жараёнида аграр тармоқни мамлакатимизда ишлаб чиқарилаётган замонавий, жаҳон талаблари ва стандартларига мос иқтисослаштирилган техника ва ускуналар билан таъминлашга алоҳида эътибор қаратилаётгани таъкидланди.

Давлатимиз раҳбарининг шу йил 15 майда қабул қилинган «Қишлоқ хўжалигининг машинасозлик корхоналарини бошқаришни янада такомиллаштириш ва молиявий соғломлаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарори мамлакатимиз қишлоқ хўжалигининг технологик таркибий қисмини ривожлантиришда янги босқични бошлаб берди. Ушбу ҳужжатга мувофиқ акциядорлик жамияти шаклидаги «Ўзагроросаноат-машхолдинг» холдинг компанияси ташкил этилади. Компания ўз таркибида замонавий осма ва тиркамали қишлоқ хўжалиги техникаси, уларга эҳтиёт қисмлар ишлаб чиқарадиган Тошкент ва Чирчиқ қишлоқ хўжалиги техникаси заводлари, шунингдек, Агрегат заводи билан бирлаштирилади.

Конференцияда Ўзбекистоннинг озиқ-овқат саноатини ривожлантириш тажрибасига алоҳида эътибор қаратилди. Қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини ишлаб чиқариш ҳажмининг ўсиши озиқ-овқат саноати корхоналарини жадал ривожлантиришни таъминлаётгани таъкидланди. Бугун мамла-



катимизда қарийб етти мингта шундай корхона фаолият кўрсатмоқда. Улар ички ва ташқи бозорга сифатли озиқ-овқат маҳсулотлари етказиб бераётир. 2012-2015 йилларда озиқ-овқат саноатини кенгайтириш ва ривожлантириш чора-тадбирлари дастури ҳамда 2012-2015 йилларда қишлоқ хўжалиги хомашёсини чуқур қайта ишлаш, озиқ-овқат товарлари ишлаб чиқариш ҳажмини кўпайтириш ва уларнинг турини кенгайтириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар дастури озиқ-овқат саноати корхоналари фаолиятини янада мустақамлашга хизмат қилмоқда.

Мамлакатимизда фаолият кўрсатаётган Озиқ-овқат саноати корхоналари уюшмаси аҳолига саноат маҳсулотлари, истеъмол товарлари, ўсимлик ёғи, маргарин, майонез, шакар ва бошқа маҳсулотлар етказиб бераётган юздан зиёд корхона ўз таркибида бирлаштирилган. Улар ишлаб чиқараётган маҳсулотларнинг бир қисми экспорт қилинаётир.

Айти пайтда Озиқ-овқат саноати корхоналари уюшмаси соҳада иқтисодий ислохотларни чуқурлаштириш, озиқ-овқат маҳсулотлари турини кенгайтириш ва ички бозорни юртимизда ишлаб чиқарилаётган сифатли товарлар билан тўлдириш ишларини изчил давом эттирмоқда. Ишлаб чиқаришни модернизация қилиш, техник ва технология янгиллаш бўйича инвестиция лойиҳаларининг амалга оширилиши бу борада муҳим омил бўлаётир. Бугунги кунгача асосий корхоналарда техник ва технология янгиллаш жараёни якунланди. Бунинг самарасида жорий йил биринчи чорагида озиқ-овқат саноатида ишлаб чиқариш ҳажми ўтган йилнинг шу даврига нисбатан 6,2 фоиз ўсди. Хусусан, қандолатчиликда бу кўрсаткич 3 баробар, озиқ-овқат ишлаб чиқариш соҳасида 2,5 баробар ошди.

Озиқ-овқат саноати корхоналари ишлаб чиқараётган маҳсулотлар тури ҳам сезиларли даражада кенгайди. Масалан, соя, махсар, кунгабоқар каби таркибида мой бўлган ўсимликларни етиштириш учун ажратилаётган ер майдонларида ёғ-мой корхоналари томонидан йилига ўртача 95 минг тонна хомашё тайёрланиб, қайта ишланмоқда. Нон ва нон маҳсулотлари тури ҳам кўпай-

ди. Айти пайтда мамлакатимиз корхоналарида уч юздан зиёд турдаги нон маҳсулотлари тайёрланмоқда. Қандолат маҳсулотлари ишлаб чиқаришда ҳам катта ютуқларга эришилди. Уюшма корхоналарида бир йилда 1 300 тоннадан ортиқ конфет, вафли, карамель, мармелад, холва ва бошқа ширинликлар ишлаб чиқарилаётир. Етмиш турдан ортиқ сут маҳсулотлари, сариёғ, пишлоқ, йогурт ишлаб чиқариш йўлга қўйилди. 2013-2015 йилги инвестиция дастурига мувофиқ мева шарбатлари ва шинни ишлаб чиқаришни кўпайтириш кўзда тутилган уч юзга яқин лойиҳани амалга ошириш мўлжалланмоқда.

Бугунги кунда озиқ-овқат ишлаб чиқарувчи корхоналар олдига ишлаб чиқариш сифатини ошириш ва уни бошқаришнинг янги стандартлари, замонавий технологияларни жорий этиш масаласи қўйилган. Уларнинг жорий этилиши истиқболда корхоналар қувватини янги даражага кўтариш, ишлаб чиқарилаётган маҳсулот сифатини ошириш ва турини кенгайтириш имконини беради. Бундан ташқари, корхоналарни янги қодалар бўйича сертификатлашга тайёрлаш, ходимларни қайта ўқитиш, махсус таъмирлаш гуруҳлари ташкил қилиш ва бошқа масалалар катта аҳамият касб этаётир. Айти пайтда қирққа яқин маҳаллий корхона «ISO 9001» сифатни бошқариш халқаро сертификатига эга. Қатор корхоналарда «ISO 22000» озиқ-овқат хавфсизлиги халқаро менежмент тизими йўлга қўйилган.

— Ўзбекистонда соғлом турмуш тарзи ва аҳоли фаровонлигини таъминлаш бўйича самарали чора-тадбирлар амалга оширилмоқда, — деди Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилоти Европа минтақавий бюроси директори Жужанна Якоб. — Ўзбекистоннинг ФАО ва Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилотининг Халқаро комиссияси томонидан қабул қилинган озиқ-овқат халқаро стандартлари тўплами — Алиментариус кодекси, шунингдек, озиқ-овқат маҳсулотлари ишлаб чиқариш ва уларнинг хавфсизлигини таъминлашни тизимли асосда қўллаб-қувватлаш, соғлом турмуш тарзини оммалаштириш, ижтимоий тенглик ва адолатни таъминлашга қаратилган «Саломатлик

2020» стратегиясини амалга оширишдаги иштироки эътиборга сазовордир.

Конференция қатнашчиларига мамлакатимизда ички истеъмол бозори ва аҳолини, айниқса, қиш-баҳор мавсумида мева-сабзавот маҳсулотлари билан барқарор таъминлаш, уларни экспорт қилиш қўламини кенгайтиришга доир амалга оширилаётган чора-тадбирлар ҳақида сўзлаб берилди. Мамлакатимизда «Узул-гуржисавдоинвест» уюшмаси мева-сабзавот маҳсулотларини улгуржи харид қилиш, сақлаш ва аҳолини барқарор таъминлаш билан шуғулланмоқда. Уюшма чекка туманлардаги савдо тармоқларини ижтимоий аҳамиятга эга озиқ-овқат товарлари билан узлуксиз таъминлашга ҳам катта эътибор бераётир.

Уюшма тизимида омборлар ва совутгичли камераларга эга 57 ҳудудий улгуржи савдо базаси ва корхонаси фаолият кўрсатмоқда. Уларда картошка, сабзи, пиёз, мева, полиз, гўшт маҳсулотлари, ун, ўсимлик ёғи, шакар, консерва ва бошқа озиқ-овқат маҳсулотлари сақланмоқда. Омборларни реконструкция ва модернизация қилиш, замонавий музлатгич камералар барпо этиш ишлари изчил давом эттирилмоқда.

Ялпи мажлисда сўзга чиққан Осиё тараққиёт банки вице-президенти Вен Сай Чжанг, Европа Иттифоқининг Марказий Осиё бўйича махсус вакили Януш Херман, Ислох тараққиёт банкининг Қишлоқ хўжалигини ривожлантириш департаменти директори Демба Ба ва бошқалар Ўзбекистонда ҳаётга татбиқ этилаётган иқтисодий ислохотлар, озиқ-овқат хавфсизлигини, чунончи, қишлоқ хўжалигини тубдан ислох этиш ва озиқ-овқат саноатини ривожлантириш ҳисобидан таъминлаш бўйича амалга оширилаётган чора-тадбирлар самараларини юксак баҳолади.

Конференция шўъба мажлисларида давом этди. Уларда жаҳон озиқ-овқат маҳсулотлари бозорини ривожлантириш, замонавий агротехнологияларни жалб қилиш бўйича лойиҳаларни амалга ошириш борасида халқаро молия институтлари ва инвесторлар билан ҳамкорлик қилиш, мева-сабзавот экинлари ва узум ҳосилдорлигини ошириш, инфратузилма ва логистика тизимларини такомиллаштириш ҳамда бошқа масалалар муҳокама этилди.

Халқаро конференция Ўзбекистонда озиқ-овқат маҳсулотлари ишлаб чиқаришни кенгайтириш, соҳага хорижий инвестицияларни жалб қилиш, юқори технологияли ускуналарни жорий этиш, экспорт салоҳиятини оширишга оид зарур чоралар кўрилаётганини ёрқин намоён этди. Бу, ўз навбатида, ижтимоий-иқтисодий тараққиётнинг узвий қисми сифатида озиқ-овқат хавфсизлигини таъминлаш, улкан ишлаб чиқариш салоҳиятига эга агросаноат комплексини жадал ривожлантириш учун барча зарур шароитлар яратиш ва шу тариқа мамлакатимиз фаровонлиги ҳамда барқарорлигининг кафолати бўлиб хизмат қилади.

Конференция натижалари бўйича якуний ҳужжат қабул қилинди.

Меҳрибон МАМЕТОВА,
ЎЗА мухбири



San'at burchagi



Мурфак тасаввурда тинчлик тинчсоли

*Биз гўзал, бахтга тўла юртининг болаларимиз,
Шодлик ва қувонч ила ёруғ бўлишимиз.*

*Шу ёруғ бўлган бориб, орзуларга етаемиз,
Чин дилдан, завққа тўлиб қўйишга айтаемиз!*

Эндигина ҳаёт пиллапоёларини босишга шайланаётган митти дўстларимизнинг тилидан шодон янграётган ушбу сўзлар нақадар тўлқинлантирувчи...

«Ер куррасида тинчлик» республика расмлар кўрик-танловининг якуний босқичидамиз. Жажжи болажонлар юзида ҳаяжон, ота-она, устозлар кўзидаги фахр атрофга кўтаринки руҳ бағишламоқда. Мана, қилинган меҳнат маҳсулини кўрадиган — ғолиблар тақдирланадиган ўша интиқ дақиқалар етиб келди.

1 июн — Халқаро болаларни ҳимоя қилиш кунига бағишлаб, «Ҳар бир фарзандга меҳр, эътибор!» шиори остида ўтказилаётган махсус ҳафталик доирасида, Ўзбекистон

Халқ таълими вазирлиги ва Ўзбекистон Бадий академияси билан ҳамкорликда ташкил этилган мазкур тадбирда республика миқёсидаги умумтаълим мактаблари ўқувчилари ва мактабгача таълим муассасалари тарбияланувчилари қатнашди. Икки босқичда сараланган ижод намуналарини кузатар эканмиз, уларда юрт тинчлиги, Ватан равнақи ва халқ фаровонлиги ҳақидаги болажонларнинг ранг-баранг тушунча ва тасаввурлари баён қилинганлигининг гувоҳи бўламиз. Ёш қаламкашларнинг ижод

дунёсига қадам қўйишлари учун замин яратган, учта ёш тоифаси бўйича ўтказилган танловда олти номинацияда тўққиз нафар ғолиб аниқланди.

Тадбир доирасида ёш, иқтидорли ранг-тасвир устаси, халқаро кўрик-танловлар ғолиби Камил Сағатованинг шахсий расмлар кўргазмаси ташкил этилди. Кўргазмада рассомнинг натюрморт, пейзаж, компьютер графикаси жанрларидаги асарлари тақдим этилди. Ёрқин рангларга бой ижод намуналарида она юртга, унинг меҳнатсевар халқига бўлган юк-

сак муҳаббат ўз ифодасини топган. Тадбир сўнггида «Ором» болалар дастаси, томонидан ажойиб куй-қўшиқлардан баҳраманд бўлдик.

Болалар ижоди — бегубор, тоза кўнгил ихтиро қилган янги олам. Унда кенг фантазия маҳсули бўлган, порлоқ дунёни кўрамиз, сайр қиламиз ва роҳатланамиз. Улар ўз асарлари орқали оламга, Ватанимизга тинчлик тилашмоқда гўё.

Парвина ОМОНОВА.
Рустам Назарматов олган суратлар.

Sening tengdoshing

ОМАД ФОРМУЛАСИ

Ўзбекистон ёшлари турли танлов, халқаро мусобақалар ҳамда чемпионатларда юксак натижалар кўрсатиш баробарида Ватан байроғини баланд кўтариб, юрт шаъни, обрўси ва куч-қудратини янада оширмоқдалар.

Тошкентлик Санжархон Алишерхонов саккиз ёшидан бери Ўзбекистонда хизмат кўрсатган спорт устаси Ботир Раҳматуллаев устозлигида қўл жанги, кикбоксинг, жит кун-до билан мунтазам шуғулланиб келмоқда. Санжархон 11 ёшида 1994 йилда туғилган

ўсмирлар ўртасида бўлиб ўтган спорт мусобақасининг Тошкент шаҳар босқичида фахрли ўринлардан бирини эгаллади.

Устоз ва мурабийларнинг сабоқлари ҳамда тинимсиз машқлар аста-секин ўз самарасини кўрсата бошлади. 2012 йилда ёш спортчи кикбоксинг бўйича республика миқёсида ўтказилган мусобақада бронза ва кумуш медаллар, 2013 йилда жит кун-до бўйича Ўзбекистон чемпионати олтин медалига сазовор бўлди.

— Мен каби ёшларга ҳар томонлама баркамол инсон бўлиб улғайишимиз учун барча имкониятларни яратиб берган халқимиз ва Юртбошимиздан миннатдорман. Келажакда халқаро майдонларда Ўзбекистонимиз шухратига шухрат қўшиб, жаҳон чемпионатлари шох-



супаларини эгаллашни ният қилганман, — дейди Санжархон.

Ёш спортчи устозлари белгилаб берган «омад формуласи»га амал қилади. Бу — тинимсиз ҳаракат, меҳнат, изланиш. Бу уч сўз С. Алишерхоновни муваффақиятлар сари бошлашига биз ҳам ишонамиз.

Мадина ҲАМДАМОВА



Ҳаддини билмаган панд ейди

Марказий Африка Республикаси ҳукумати мамлакат ичкарисида SMS-хабар жўнатишни тақиқлади.

Маълум бўлишича, бунга бир неча кун аввал бўлган норозилик намоишида SMSдан кенг фойдаланилгани сабаб бўлган. Мамлакат пойтахти Банги шаҳридаги намоиш SMS-хабарномалар орқали режалаштирилган. Ҳукумат вакиллари-нинг сўзларига қараганда, бу тақиқ миллатлараро ва динлараро назоратга барҳам бериб, тинчлик ва тартибнинг тикланишига ёрдам бериши мумкин. Ҳозир хабар жўнатилганда, телефонга француз тилида: «SMS-хабар жўнатиш мумкин эмас» деган билдиришнома келади. Бу тақиқ бир неча ой сақланиб турилади.

Кун бўйи велосипед билан

Францияда янги қарорга мувофиқ, ишга велосипедда бораётган ходимлар моддий жиҳатдан рағбатлантирилади.

Қарор ярим йил давомида синов муддатида бўлади. Бундай тадбирлар минтақа давлатларида фуқаролар соғлиғини яхшилаш, ёнилғи истеъмолини қисқартириш ва ҳаво ифлосланишини камайтириш мақсадида ўтказилмоқда. Францияда ўн минг кишилик штатга эга йигирмага яқин турли компаниялар ўз ходимларига велосипедда босиб ўтилган ҳар бир километр йўл учун 25 евроцент (тахминан 800 сўм) тўлашга рози бўлган. Ҳукумат сўзларига қараганда, ташаббус муваффақиятли чиқса, акция янада кенгайтирилади.

Рақобат туфайлими ёки?..

«Apple» корпорацияси янги операцион тизим — «iOS 8» даги баъзи қисмларни рақиб «Samsung»дан ўғирлаганликда гумон қилинмоқда.

Корпорация «WWDC—2014» илмий анжуманида янги операцион дастурни тақдим этиш жараёнида унинг оқ-қора тусга кирувчи интерфейсини маълум қилмаган эди. Лекин уни «iOS 8»да учратиш мумкин. Ваҳоланки, бундай функцияга «Samsung» бир неча ой аввал патент олиб бўлган.

Шу вақтга қадар одатда «Samsung» ўғирликда айбланиб, жарима тўлар эди. Эндиликда «Samsung» судга шикоят қилишини маълум қилди.

Поезд тўқнашуви

Эрон шимолида йўловчи поезди ва юк поезди тўқнашиб кетди. Натижада ўнга яқин киши ҳалок бўлди.

Йўловчи поездидоги аксарият кишилар жароҳатланди. Тўқнашув Техрондан 350 километр узоқда, Даманган шаҳри станцияси яқинида содир бўлди. Шу сабаб, кутқарувчилар бироз кечикиб етиб боришди. Полиция поездлар ҳаракатини вақтинча тўхтатди. Айни пайтда суриштирув-тергов ишлари олиб борилмоқда.

Интернет манбалари асосида Феруза ЭРГАШЕВА тайёрлади

ЁШЛАР ОРОМГОҲИДА МЕДИА-ТРЕНИНГ

Тошкент вилояти Бўстонлиқ туманидаги «Камолот» ёшлар оромгоҳида журналистлар учун медиа-тренинг бўлиб ўтмоқда. Унда республика-миз оммавий ахборот воситаларида фаолият кўрсатаётган 80 нафар ёш журналист иштирок этапти. Медиа-тренинг доирасида иштирокчилар ўзаро тажриба алмашган ҳолда касбий маҳоратларини оширишяпти.

Рустам Назарматов олган суратлар



Maydonda sinalganlar

ЭПЧИЛЛИК, ЖАСУРЛИК ВА ЗУККОЛИК СИНОВИ

Ички ишлар вазирлиги

Ёнгин хавфсизлиги олий техник мактаби стадионида «Ёш қутқарувчилар» республика танловининг финал босқичи бўлиб ўтди. Майдонда юз-кўзида жасурлик, шижоат, матонат мужассам бўлган Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳар босқичида голибликни қўлга киритган жамоалар саф тортди. Байрамона безатилган стадион атрофидаги анвойи гуллар эса голибларга омад тилагандек чайқалиб турибди. Ҳарбий ватанпарварликни тараннум этувчи куй-қўшиқлар мусобақага янада кўтаринкилик бағишлади.



Фавқулудда вазиятлар, Халқ таълими вазирликлари ҳамда «Камолот» ёшлар ижтимоий ҳаракати ҳамкорлигида ўтказилган танловда куйи босқичларда пишиб етилган, жисмоний тайёргарликдан ўтиб келган бўлажак халоскор-спортчилар бешта шарт бўйича ўз маҳоратларини намойиш этишди. Тўғри, ҳар бир шартнинг ўзига хос масъулияти ва тартиб-қоидаси бор. Бунинг учун фақат эпчиллик, зукколик ва хатоларга йўл қўймаслик талаб этилади. Шундай бўлса-да, республикамизнинг турли мактабларидан келган ёшлар мусобақа шартларини бекаму кўст бажаришга астойдил ҳаракат қилишди.

«Ёш қутқарувчилар» республика

танловида Тошкент шаҳри Яқкасарой туманидаги 172-мактаб жамоаси биринчи ўринни эгаллади. Тошкент вилояти Чирчиқ шаҳридаги 13-мактаб жамоаси иккинчи ўринга, пойтахтимиздаги 21-мехрибонлик уйи жамоаси эса учинчи ўринга сазовор бўлди.

Ғолиб жамоаларнинг ҳар бир иштирокчисига ташкилотчиларнинг диплом ва қимматбаҳо совғалари топширилди.

Беллашув якунида барча мусобақа иштирокчилари Мустақиллик майдони, Амир Темур хиёбони ҳамда «Бунёдкор» стадионига саёҳат қилишди.

Азамат СУЮНОВ,
журналист

Толғида кўёчи акси

(Қатралар)

Ит ва мушукнинг азалдан бир-бири билан чиқишолмаслиги аниқ. Шўрликлар бу ҳам етмаганидек, иккиси ҳам бир хонадонни қўриқлайди. Уй эгасига вафодор бўлиш учун интилади. Аммо ҳасад ёмон нарса. Улар хонадонни бир-бирдан қизғаниб, гоҳ ириллашади, гоҳ миёвлашади. Нима ҳам дердик, гадонинг душмани гадо бўлади, деб шуни айтсалар керак-да...

Кўшиқ — инсон ҳаётининг мазмуни. Эзгуликни улуғловчи, ёвузликни қораловчи кўшиқлар киши қалбига ором бағишлайди, умидбахши туйғулар уйғотади.

Биз тинглаган биринчи хониш — оналаримиз алласи. Аллаларда мардлик, жасорат, ватанпарварлик туйғулари улуғланади. Она алласи энг улуғ ва мўътабар кўшиқдир. Алла тинглаб улғайганлар орасидан кўплаб буюк инсонлар етишиб чиққан. Балки шу боис ҳам биз уни кўшиқларнинг улуғи деб атармиз...

Ашуралӣ БОЙМУРОД

ЗУККО МУХЛИСГА САВОЛ:

Устунча ва донра (циферблат)дан иборат бўлган энг қадимги соат қандай номланган?

Жавобингизни 10 июн соат 16.00 га қадар 233-79-69, 233-95-97 рақамларига кўнғироқ қилиб беришингиз мумкин. Биринчи бўлиб тўғри жавоб йўллаган мухлис номи газетамизда эълон қилинади.

Ўтган сондаги саволнинг жавоби: **Тошболта ошиқ.**

Тўғри жавобни Наманган вилояти Учқўрғон туманидан Фарҳод Йўлдошев, Тошкент шаҳридан Наима Исабоева, Алишер Исмоилов, Дилафрўз Қаҳҳорова, Абдурасул Абдуғаниев, Қобилбек Каримбековлар йўллашди.

YONDAFTARCHANGIZGA

Сўз — либос. Маъно шу либос остига яширинган сир.

Жалолiddин Румий

Куёш, офтоб	→		Куш либоси	От зоти	Шинча «пиеёла», қадаҳ	Шайдо	Бордию	Рангли метал
Митти қуш, синчалак		Даладаги «уй»	Кок ўрта		«Но...» (дори)		Мукофот, соврин	Ара, леара
			Номаа	Гўшгиз суюк		Ярим хайкал		
Шай, тапта-тахт		Товуқ ини			Денгиз армияси			Халқ, улуғ
			Ғазал мисраси			Икки кишилик кўшиқ		
Кек, хусумат		Ер (синоним)			Машхур, таниқли			

Тузувчи: Фахриддин Раҳимов